

наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. 2024. С. 24–33. URL: <http://znp-cvvsd.nuou.org.ua/article/view/311369>.

4. Градецький А. Актуальні проблеми дотримання міжнародних стандартів щодо гуманного поводження з військовополоненими. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. 5 (33). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/11322/11381>.

5. Грушко М. Імплементация міжнародно-правових норм щодо поводження та захисту військовополонених у законодавство України. *Evropský politický a právní diskurz*. (1). 2015. С. 119–129. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/2324>.

Костилєва Тетяна Іванівна,
доцент кафедри кримінальної юстиції
ННПП Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук;

Костилєв Олександр Іванович,
науковий співробітник науково-
дослідної лабораторії з проблем
державотворення та правозастосування
ННПП Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук;

Шопіна Юлія Олегівна,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології ННПП Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ СТ. 234–236, 615 КПК УКРАЇНИ

Згідно зі статтею 19 Основного Закону України [1] органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) – під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов’язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК України [2, ч. 1 ст. 9].

Аналізуючи судову практику, виявлено непоодинокі випадки, коли протокол обшуку та вилучені речові докази визнано судом недопустимими доказами через порушення вимог кримінального процесуального законодавства.

Доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК України. Недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення [2, ст. 86].

В умовах воєнного стану положення статті 87 КПК України щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, а також пункту 3 частини 3 вказаної статті – застосовуються з урахуванням особливостей, визначених статтею 615 КПК України.

Так, за загальним правилом – обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – на підставі ухвали слідчого судді Вищого антикорупційного суду [2, ч. 2 ст. 234]. Клопотання про обшук має містити відомості, зазначені у ч. 3 ст. 234 КПК України, та розглядається у суді в день його надходження за участю слідчого, прокурора [2, ч. 4 ст. 234].

У відповідності до п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України, якщо відсутня об’єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень щодо надання дозволу на проведення обшуку – такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором.

Рішення керівника органу прокуратури приймається у формі постанови та має містити обґрунтування правомірності здійснення ним повноважень слідчого судді.

Іншою особливістю є час проведення обшуку. На законодавчому рівні встановлено строк дії ухвали на проведення обшуку, який не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали [2, п.1 ч. 2 ст. 235].

За загальним правилом – необхідно обирати такий час, який найменше шкодить звичайному життю особи.

Так, обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли заподіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку [2, ч. 2 ст. 236].

Проте, при здійсненні кримінального провадження в порядку статті 615 КПК України, законодавець автоматично дозволяє проведення обшуку у нічний час (з 22 години до 6 години), як виняток з загального правила, встановленого у ч. 4 ст. 223 КПК України.

Обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді в обов'язковому порядку фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису [2, ч. 10 ст. 236]. Дії та обставини проведення обшуку, не зафіксовані у записі, не можуть бути внесені до протоколу обшуку та використані як доказ у кримінальному провадженні [2, ч. 2 ст. 110].

Крім того, важливою умовою проведення обшуку є забезпечення присутності не менше двох понятих. За загальним правилом, згідно ч. 7 ст. 223 КПК України - обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії, крім особливостей, встановлених ст. 615 КПК України.

Треба звернути увагу, що стаття 615 КПК України дозволяє проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи без залучення понятих, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я. У такому разі хід і результати проведення обшуку в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [2, п. 1 ч. 1 ст. 615].

На думку науковців, такі законодавчі зміни порушують принцип правової визначеності та породжують ризик зловживання правами, оскільки конкретні критерії, за якими залучення понятих неможливе, законодавством не визначено, а прийняття цього рішення залишається на розсуд уповноважених суб'єктів проведення цієї процесуальної дії [5, с. 531].

За загальним правилом – другий примірник протоколу обшуку разом із доданим до нього описом вилучених документів та тимчасово вилучених речей (за наявності) вручається особі, у якої проведено обшук, а в разі її відсутності – повнолітньому членові її сім'ї або його представникові [2, ч. 9 ст. 236].

За умов воєнного стану особливістю проведення обшуку є законодавчий дозвіл на процесуальне оформлення відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту завершення таких слідчих (розшукових) дій чи відповідних процесуальних дій [2, п. 1 ч. 1 ст. 615].

Застосовуючи це положення на практиці, можуть виникати проблемні питання та труднощі щодо подальшого процесуального оформлення протоколу обшуку, а у разі тимчасового вилучення майна під час обшуку – порушення строку на звернення з клопотанням про арешт такого майна.

Отже, підсумовуючи, можна дійти висновку, що обшук є однією з найважливіших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, яка безпосередньо впливає на конституційні права та свободи громадян. Умови проведення обшуку чітко регулюються чинним кримінальним процесуальним законодавством України. У разі порушення встановленого КПК України порядку проведення обшуку, докази, отримані під час слідчої (розшукової) дії визнаються недопустимими, на них не може посилається суд при ухваленні судового рішення.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#text>.
3. Закон України від 14 квітня 2022 р. «Про внесення змін до Кримінального про-цесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального про-

вадження в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n2>.

4. Предместніков О. Г., Гальона І. І., Кипич І. В. Здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. Серія: Право. 2023. № 7 (37). С. 522–534.

Кравець Юліан Іванович,
суддя Одеського апеляційного суду,
доктор філософії

НЕВІДКЛАДНИЙ ОБШУК: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВАЗАСТОСОВНОЇ ПРАКТИКИ

Значна частина ключових доказів у кримінальному провадженні збирається за допомогою такої слідчої (розшукової) дії як обшук. Серед різних видів обшуку за деякими категоріями кримінальних правопорушень (у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у сфері службової діяльності тощо) особливе значення мають саме невідкладні обшуки.

Однією з важливих новел правозастосовної практики в цій сфері стало прийняття 07 жовтня 2024 року Постанови Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 466/525/22 (провадження № 51-7310кмо23), в якій було розглянуто низку злободенних питань.

Ухвалення будь-якого правозастосовного акту, як відомо, не тягне завершення теоретичної дискусії, а наявність окремих думок суддів у справі № 466/525/22 підкреслює важливість аналізу проблемних питань, що постали у зв'язку з проведенням невідкладних обшуків.

Правовою передумовою прийняття Об'єднаною палатою ККС ВС відповідної Постанови стала наявність неоднозначної, суперечливої практики судів, в тому числі суду касаційної інстанції, щодо тлумачення такої поширеної підстави для проведення невідкладного обшуку, як необхідність врятування майна. Найбільш проблемним виявилось питання, чи охоплюється «необхідність віднайти і вилучити об'єкти, які можуть бути речовими доказами», переліком винятків, встановлених ч. 3 ст. 233 КПК для проведення невідкладного обшуку, зокрема, потребою «врятування майна».